

ДОСТЫҚ САБАҒЫ

МҰҒАЛІМНІҢ ЖҰМЫС ДЭПТЕРІ

АЛҒЫСӨЗ ЖӘНЕ ДАЙЫНДЫҚ

Алдарыңызда мұғалімдерге арналған «Достық сабағы» жұмыс дәптері. Бұл дәптер балаларға сабақта тапсырма орындауға және талқылауға көмекші құрал болуға арналған.

МАҢЫЗДЫ: өтініш, видеоны көріп, дәптермен сабақ басталғанша толық танысып шығыңыз.

Сабаққа дайындалуға арналған материалдар:
Сізге қажет болады:

1. Бейнені көру үшін экран немесе проектор қажет болады.
2. Тапсырмаларға 1,2,3 тақта, ватман және флипчарт
3. Тапсырмаларға таратып беретін 4 материал: сыныптағы әр балаға (10x10 см) қағаз
4. Тапсырманы қорытындылауға келісім беретін қағазды шығару. Ол жерге әр бала қол қоюы керек.

Жұмысты сипаттау

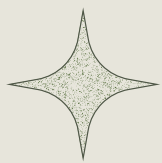
- Бейне сабақта жүргізуші әр балаға талқылауға тапсырма береді. Балаларға сұрақтарға жауап беруге көмектесу өте маңызды. Олар талқылауға белсенді қатысып, мақтап және әр сұраққа алғыс айту керек. Бірақ олар үшін жауап бермеуіңіз керек. Тек өз ойларын айтуға ынталандыру қажет.
- Әрбір қатысушы өз ойын айтатындай жағдай жасаңыз.
- Назар аударыңыз, біз жұмыс дәптерінде түсініктеме мәтін жинадық. Талқылау кезінде соған назар аударыңыз.
- Сондай-ақ, бұл жұмыс дәптерде бөлек форматта фрагмент дайындап қойдық. Ол мәтінді сіз балаларға сөзбе-сөз айтып бересіз.

СЫНЫППЕН ТАНЫСУ БЛОГЫ

Алдымен экран мен сабақты дайындаңыз. Балалармен амандасып, оларға не дайындағаныңыз туралы айтыңыз.

Сәлеметсіздер ме! Бүгін бізде ерекше сабақ. Сендермен достық туралы сабақ көреміз. Бұл бір сыныпта оқитын бір-бірімен дос, кейде ұрысып қалып татуласатын балаларға арналған өте қызықты және пайдалы видео. Сабақта балалардың қарым-қатынасына арналған бәріміз бірге немесе жұптасып жасайтын түрлі мысалдар мен тапсырмалар бар.

Барынша жақсы көңіл күймен қызықтырып жеткізуге тырысыңыз. Балалар кәдімгі нотация оқитын сабақ деп түсініп қалмауы керек. Мақсат – жеңіл әрі міндеттемейтін формада балаларға сыныпта жақсы қарым-қатынас құруға және бір-бірін сыйлауға үйрету.

ВИДЕОНЫ ҚОСЫҢЫЗ.

І-тапсырма. «НАҒЫЗ ДОС»

- ② 1:32 Экрандағы видеоның мағынасына қарай, паузаға қойыңыз.

Балалар өздерінің жақын досын сипаттап беруге тапсырма алады. Оларға досы туралы жақсы пікір айтуға көмектесіңіздер. Бірақ ауыздарына сөз салып бермеңіздер. Сіздердің міндеттеріңіз ойлануға көмектесу, бірақ шешімін айтпау. Ол үшін қосымша сұрақтар қоя аласыздар. Мысалы, күнделікті өмірден келтіруге болады. «Міне, осындай қарым-қатынас нағыз достықты білдіре ме?» деген сияқты.

Балалардың жауабын тақтаға немесе плакатқа жазыңыз. Егер балалар ұзақ жауап берсе, олардың нақты мағынасын көрсететіндей қысқа-нұсқа қып жазып қойыңыз.

ВИДЕОНЫ АРЫ ҚАРАЙ КӨРІҢІЗ.

2-ТАПСЫРМА «ЖАЛҒАН ДОС»

II 1:56 Экрандағы ойға байланысты, видеоны ПАУЗАҒА қойыңыз

Балалар жалған досын сипаттау керек деген тапсырма алып, достықты басқа қырынан түсіндіреді. Балаларға досының «жағымсыз» жағы туралы сұраққа жауап беруіне көмектесіңіз.

Алдындағыдай баланың аузына сөз салып бермеуге тырысыңыз. Сіздің міндетіңіз – олардың ойлануына, қорытынды жасауына көмектесу, бірақ шешімді өздері шығаруы керек. Ол үшін қосымша сұрақтар қоя аласыз, күнделікті қарым-қатынастарына байланысты мысалдар келтіре аласыз. Сол қылықтары арқылы нағыз достықтың белгілерін анықтауға көмектесесіз.

Қайтадан балалардың жауабын тақтаға, плакатқа жазыңыз.

ВИДЕОНЫ АРЫ ҚАРАЙ КӨРІҢІЗ

3-тапсырма. Керемет компания/ Қорқынышты компания

Сізге 2 тапсырма беріледі. Онда балалар ұйымшыл сынып пен бір-бірімен сыйыспайтын сыныптың белгілерін талдау керек. Екеуінің қорытындысын талдап, олар өзінің сыныбын қайсысына жатқызатынын шешеді.

Жауаптарын келесі бөлікке жазу үшін тақтаны екіге бөліңіз.

1-бөлім. КЕРЕМЕТ КОМПАНИЯ

Ⓜ 3:08 экрандағы мазмұнға байланысты видеоны ПАУЗАҒА қойыңыз.

Балаларға тапсырма: нағыз достар жиналған ұйымшыл сыныпты сипаттап берулері керек.

Балалар мына сұрақтарға жауап берулері тиіс:

- Осындай сыныпта оқығылары келе ме?
- Бұл сынып қаншалықты ұйымшыл?
- Бұл коллективте балалар бір-бірімен сөйлесе ме, амандаса ма?

- Сыныпта бір баланы ренжітсе, басқалары оған қандай реакция көрсетеді?
- Сыныпта досы аз бала бар ма?
- Сыныпта бір балаға көмек қажет болса, басқалары не істейді?
- Балалар ұрысып қалғанда өздерін қалай ұстайды?
- Егер сыныптағы бір бала бірдеңе бүлдіріп қойса, басқалары не істейді? Кінәлі балаға не дейді?
- Балалар ойын ойнағанда кімді таңдайды? Егер бала ештеңе жасай алмаса ше?
- Егер бұл сыныпқа жаңадан бала келсе, сыныптастары не істейді?

Достығы жарасқан сынып туралы толық мағлұмат алу үшін балаларға сұрақты қайтадан қойыңыз және олардың жауаптарын бірден жазып отырыңыз.

ВИДЕОНЫ АРЫ ҚАРАЙ КӨРІҢІЗ.

2-БӨЛІМ. ҚОРҚЫНЫШТЫ КОМПАНИЯ

- Ⓜ 3:29 Экрандағы белгіге қарай видеоны ПАУЗАҒА қойыңыз.

Енді балалар бір-бірімен нағыз дос емес сыныпты сипаттаулары керек. Бұл сыныптағы балалар өздерін қалай ұстайды? Экранға сұрақтар шыққанда, видеоны тоқтатыңыз. (бұл видеода 3:29)

Әр сұрақты оқып, оның жауаптарының қасына ұйымшыл сыныптың қандай болатынын жазып шығыңыз.

ВИДЕОНЫ АРЫ ҚАРАЙ КӨРІҢІЗ.

4-ТАПСЫРМА. МЕНІҢ СЫНЫБЫМ ҚАЙСЫСЫ?

Ⓜ 5:21 Экрандағы жазбаға қарап, видеоны паузаға қойыңыз.

Балалар екі сыныпқа мінездеме берді: эльфтер сыныбы (ұйымшыл, бір-бірінің жеке шекарасын сыйлайтын) және ұйымшыл емес сынып (әркім өзі үшін ғана жауап береді)

Бұл мінездемелер бізге ұйымшыл сыныпты қалыптастыруға көмектеседі:

10 балл – достығы жарасқан сынып, ең жоғары балл

8-9 балл – тату деуге болады, бірақ идеалды емес

7-5 балл – орташа, достық та, қастық та бар

4-2 балл – көбіне балалар төбелеседі

1 балл – бір-бірімен өш сынып

Осы балғалау бойынша балаларға өз сыныптарына сәйкес келетін балл таңдауларын сұраңыз.

Балалар бір санды жазатын алдын ала дайындалған қағаз беріңіз.

Балаларға тапсырма беріңіз:

Осы межені пайдаланып сыныпты бағалаңыз. Қалай ойлайсыз, сіздің сыныбыңыз қайсысына жатады? Достығы жарасқан, орташа немесе бір-бірімен өш? Есіңізде болсын, сіз балыңызды ешкімге көрсетпеуіңізге болады. Тек санды жазып, мұғалімнің алдына қойыңыз. Бағаны жоғарылатуға да, төмендетуге де болмайды. Сұрақтарға шын жауап беру керек, өйткені ол сыныптың деңгейін көрсетеді. Қағазға қол қоюдың қажеті жоқ.

МАҢЫЗДЫ: кімге қандай баға қойғанын көруге тырыспаңыз. Бұл сұрақта бейесімді (анонимно) болғаны аса маңызды. Өйткені балалар барынша шынайы жауап берулері керек.

Балалардың барлығы өз сыныптары туралы баға беріп, барлық бағаны қосқанда орташа арифметикалық бағаны шығарып, балаларға шыққан санды айтыңыз.

Баға қойғаннан кейін анықтаңыз:

- Таң қалды ма? Орташа балға көңілдері тола ма?
- Балалардың алған әсері мен ойларын тыңдаңыз, қатысқандары үшін алғыс айтыңыз және анықтаңыз:
- Қалай ойлайсыңдар, жетістікке жетуге ұмтылу керек пе? Сыныптағы қарым-қатынасты жақсартуға бола ма?

Қайтадан жауаптарын тыңдаңыз. Алдағы уақытта нақты бағыт-бағдар беруге көмектесетін жауапқа назар аударыңыз. Яғни сыныптағы қарым-қатынасты жақсартуға деген ниетке.

ВИДЕОНЫ АРЫ ҚАРАЙ КӨРІҢІЗ

ДАҒДЫНЫ ЖАТТЫҚТЫРАТЫН БЛОК

Бұл блок мынандай сөздерден басталады:

«Әр адамның жеке шекарасы бар. Ол денесіне, киімдеріне, сезім, ой мен қызығушылығына, айналасына қатысты. Қанша адам болса, сонша шекара бар. Біздің әрқайсысымыздың шекарамыз бар. Ол айналамыздағыларға көрінбейді, сондықтан оны көрсете, байқай және сыйлай білудіміз қажет...»

«СӨЙЛЕ» ДАҒДЫСЫ.

Видеодан жүргізуші мен балалар бар жерін мұқият қараңыз.

Ⓜ 10:56 Экрандағы ойды қарай, видеоны паузаға қойыңыз.

Балалармен естігендеріңізді талдаңыз:

«Сендер өте пайдалы «сөйле» дағдысын көрдіңіздер. Бұл видеодан қандай пайдалы қорытынды жасар едіңдер?»

Балалардың ойларын тыңдаңдар. Сіздің мақсаттарыңыз – балалардың ойларынан қорытынды шығару немесе төмендегі жауаптардың біреуін таңдау:

1. Егер айтпасақ, бізді дұрыс түсінбеуі мүмкін.
2. Сөз біздің жеке шекарамызды қорғауға көмектеседі
3. Қарым-қатынас жасау біздің келісімімізбен және рұқсатымызбен болу керек
4. Егер рұқсат сұраса жеке шекараны сыйлайды
5. Әр адам ойынан айнып қалуға құқылы және мен «ойымнан айнып қалдым», «мен мұндайды қаламаймын» немесе керісінше, «енді олай болғанын қалаймын» деп айта алады.

Егер балалар мұндай қорытындыны айтпаса, мұғалімдер айтып береді.

2-ТАПСЫРМА. ШЕКАРАНЫ ТЕКСЕРЕМІЗ ЖӘНЕ БАС ТАРУДАН ҚОРЫҚПАЙМЫЗ

Қорытындыны талқылағаннан соң тапсырмаға көшеміз:

Сыныппен бір оқиганы ойлап табасыздар, ол жерде сыныптастар өз шекараларын тексереді. Киімдерін ұстап көреді, сезім, ой, қызығушылықтары мен кеңістікті. Сіз бас тарту, рұқсат бермеу арқылы шекараңызды қорғайсыз. Шынайы жауап бересіз және ренжітіп алмаймын ба деп қорықпайсыз.

Балаларды екі-екіден бөліңіз.

МАҢЫЗДЫ! Сіз сынып жетекшісі ретінде өз сыныбыңызды жақсы білесіз. Сондықтан сіздің балаларыңызда жиі кездесетін бір оқиғаны ойлап таба аласыз.

Мысалы, бір-бірін мазақтағанда, бір-бірінің затын сұраусыз алғаны немесе ойын ойнағанда бөліну. Осындай жағдайларды тізімге енгізуге болады және балалар осындай кезде өздерін қалай қорғаулары керек.

Балаларды жұмысқа дайындамас бұрын, олардан сұраңыз:

«Балалар, біз қазір ұрыспай өзімізді қорғай алу үшін жаттығамыз. Сіздерде жиі болатын оқиғаны талдаймыз. Мысалы, сыныптасың сенің рұқсатыңсыз киіміңді алады. Осындай жағдайда не айту керек? Қалай қорғану керек?»

Балаларға жұмыс істей алатын оқиғаны ұсыныңыз.

Міне бірнеше нұсқасы.

Сыныптасым партаның жартысына отырып алды

Сыныптастар мазақтайды немесе лақап ат ойлап табады

Досым сұрамай қаламымды алады

Сыныптасым түскі асыңмен бөліс дейді

Досым көшіріп алайыншы дейді

Сыныптасым үй жұмысын бірге жасайық дейді

Сыныптастар сабақтан сұранайық дейді

Осындай жағдайларда қандай сөздермен өзіңді қорғауға болады, сұраңыз. Балалардың жауаптарын тыңдап, мына нұсқаларды ұсыныңыз:

- *«кешір, мен олай жасағым келмейді»*
- *«өтініш, бірінші менен сұрашы»*
- *«өтінем, мені мазақтамашы, маған ұнамайды»*
- *«кешір, мен өзім жасаймын»*
- *«кешір, мен ойымнан айнып қалдым»*

Міндетті түрде сенімді және достық лебізбен айтыңыз. Кез келген шекараны қорғағанда ұрыс болмау керек. Бас тарту – қарым-қатынасты бұзу деген сөз емес.

1-нұсқа. Жұппен жұмыс

Тапсырманы балалармен талқылаған соң, оларға 2 оқиғаны таңдап екі бала боп орындауын тапсырыңыз. Біріншісі жеке шекараны бұзады немесе оған ұнамайтын қылық жасайды. Екінші бала онымен келіспейді. Одан кейін екеуі ауысып жасайды. Одан кейін балалар тақтаға шығып, барлығының алдында сахналап береді.

2-нұсқа. Мұғаліммен жұмыс

Бұл жерде мұғалім баланың жеке шекарасын бұзушы болады. Баланың міндеті өзін қорғай алатын жауап табу.

Мысалы, мұғалім сыныптағы кез келген оқушыға келіп:

«Мен бүгін үй жұмысын жасаған жоқпын, берші көшіріп алайын». Мұғалім баланың жауабын күтеді. Ол жауап беруі керек. «Кешір, бере алмаймын». «Бергім келмейді», «Маған ыңғайсыз» және т.б.

Мұғалімен жұмыс жасау тапсырманы түсіну үшін керек. Одан кейін балалар екі-екіден бөлініп, қайтаратын жауаптарын айтып үйренулері керек.

Балаларға өздігімен жұмыс жасауға 5 минуттан артық уақыт бермеңіз. Олар жұмыс жасап жатқанда сіз сынып ішін аралап, олардың жұмыстарын тексере аласыз.

ВИДЕОНЫ АРЫ ҚАРАҢЫЗ

Тапсырманы орындап болғаннан кейін, әр жағдайға дұрыс жауап берген қойылымды қараңыз. Және жеке шекарасы бұзылғандағы жауаптарын тыңдаңыз.

«АРАҚАШЫҚТЫҚ» ДАҒДЫСЫ

Балалармен «Чудо» фильмінің үзіндісін қараңыз. Одан кейін жүргізушінің ешқандай мазақтау, төмендетусіз қарым-қатынас жасау үшін арақашықтық сақтау туралы айтыңыз.

② «Кішкентай құпияммен бөлісем» сөзімен,
видеоны паузаға қойыңыз.

Фильмдегі үзіндіні талдаңыз. Ережені қайталаңыз:

«қарым-қатынас жасау физикалық (тебу, аяқтан шалу) және эмоционалды тұрғыдан зиян болмау керек (жазғырмау, өсектемеу). Егер олай болса, ережеге «айт», «арақашықтықты» қос.

Егер сені адамдар сыйламаса, ренжіте берсе, сенің жеке шекараң қандай болмақ?

Балалардың жауаптарын тыңдаңыз да, барынша дұрыс жауапқа «жалған, өтірікке» сай келетінін таңдаңыз.

«Сендер сырт келбеті ерекше баланы сыныптастарының мазақ еткен фильмнің үзіндісінен көрдіңіздер. Онымен ешкім дос болғысы келмейді. Бәрі мазақтайды. Бірақ бір сыныптас қыз қалғандарының қарсылығына қарамастан оның қасына отырады. Басында ол бала қыздың өз еркімен дос болғысы келетініне сенбейді. Қызға баланы сендіруге не көмектеседі?»

Балалардың жауаптарын тыңдаңыздар да, мына қорытындыға жақын ойларын таңдаңыздар. «Ол қызға сыныптасын мазақ еткен, төмендеткен адамдардың ортасында болған ұнамайтын еді. Сондықтан оны қолдағысы келді». Бұны «дистанция – егер біреу қорласа немесе кемсітсе, оны қолдамай, кетіп қалу керек» деген ережеге сай келтіріңіздер.

ВИДЕОНЫ СӨЗБЕН КӨРУДІ ЖАЛҒАСТЫРЫҢЫЗ

«Бір құпияммен бөлісем. Егер біреу сені төбелесуге итермелесе, ал сен соған агрессия білдірсең, онда ол дегеніне жетті, ал сен ұтылдың деген сөз. Егер сені солай біреу жазғырса, бірақ сен өз-өзіңді ұстап, ешқандай жауап бермесең, сен жеңдің».

«КӨМЕК СҰРАЙ БІЛ» ДАҒДЫСЫ

Балалармен «көмек сұрай біл» блогын толығымен көріп шығыңыз.

II «Қазір сендерге сыныпта жұмыс жасауды ұсынамын» деген сөзге келгенде ВИДЕОНЫ ПАУЗАҒА ҚОЙЫҢЫЗ.

Сыныппен жұмысты бастамас бұрын, балалармен мына негізгі ережелерді талқылап алыңыздар:

- Көмек сұрау маңызды
- Бірден әрекет жасау маңызды
- Көмек сұрау сөз тасушылықпен тең емес

Балалардан осы сөздердің айырмашылығын сұраңыздар. Оларды тыңдап, ойлары мына сөзге келетін жауапты таңдап алыңыздар. *«Көмек сұраудың мақсаты – өзің не істеріңді білмегенде қолдау көру». Ал сөз тасудың мақсаты – біреу туралы айтқанда соған кесіріңді тигізу.*

Көмек сұрау – кемсіту және сөз тасу емес.

Сыныпта дауыстап айтыңыз:

«Егер сіздер біреулердің топ болып біреуге жабылып, балағаттап немесе кемсітіп жатқанын көрсеңіздер, бірден әрекет жасаңыздар: қолдау көрсету үшін мұғалімдерге айтыңыздар».

ВИДЕОНЫ СОҢЫНА ДЕЙІН ҚАРАҢЫЗДАР

ҚОРЫТЫНДЫ ТАПСЫРМА

Видеоны көріп болған соң, келесі сөздермен қорытындылаңыздар:

Біз достық сабағын көрдік. Осы тақырыпты қорытындылау, өзімізді және достарымызды қорғау үшін, бәрі бір-бірін сыйлайтын сыныпта оқу, 10 бал алу үшін сіздермен достық туралы келесі келісімге қол қоямыз:

Бұл келісімде біз айтқан негізгі ережелер жиналған:

1. Біздің достығымыз бен қарым-қатынасымыз біздің қалауымыз, рұқсатымызбен болады
2. Сыныптағы әрбір бала ойынан айтып қалуға құқылы және оны ашық айта алады. Оны ешкім жазаламайды, ұялтпайды.
3. Сыныпта әр бала сыныптасының жеке шекарасын сыйлайды. Сондықтан біз әрқашан рұқсат сұраймыз: «Бола ма? Сен қарсы емессің бе? Өтініш» т.б.
4. Әркім қалауынша дос таңдай алады. Бірақ сыныпта біз бәрімен араласамыз.

5. Біздің қарым-қатынасымыздың ешкімге зияны тимейді, ыңғайсыздық тудырмайды. Сондықтан біз бір-бірімізді жазаламаймыз, мазақтамаймыз.
6. Біз көмек сұрауға ұялмаймыз. Және қатты қиналғанда, барлық әдіс көмектеспегенде көмек сұраймыз.
7. Біз бірден әрекет етеміз және жағдай қиындағанша күтпейміз.
8. Біз сыныптастарымызға көмектесеміз.
9. Біз қателессек, кешірім сұраймыз.

Алдын ала ереже жазылған қағазды шығарыңыз.
Балаларға ұсыныңыз:

«Егер сіздерде келісімге қосатын тағы да бір ой, ереже болса, ойланып қазір айтыңыздар».

Балаларға ойлануға уақыт беріңіздер де, жауаптарын жинап алыңыздар. Жауап болмауы да мүмкін. Онда тұрған ештеңе жоқ. Онда кез келген уақытта қосуға болады деп келісіп алыңыздар.

Қағазды кезекпен әр оқушыға беріңіз. Ол келісімге өз қолымен аты-жөнін жазып берсін.

«Егер сіз біреудің ереже бұзғанын байқасаңыз, сіз келісімге қайта оралып, оның жасаған ісіне жауапкершілікпен қарауы керегін шешіп бересіз».

Сыныптағы қарым-қатынас басқаларға емес, әркімнің өзін қалай ұстауына байланысты.

Келісімге қол қойылған қағазды жинап алыңыз. Оны сыныпта көрінетін жерге іліп қойыңыз.

ЖҰМЫС ПЕН САБАҚҚА ҚАТЫСҚАН ӘРБІР
ОҚУШЫҒА АЛҒЫС АЙТЫҢЫЗ.

ДОСТЫҚ КЕЛІСІМІ

Сынып _____

Мектеп _____

Біз, төменде қол қойған оқушылар _____ сынып,
барлығымыз келістік,

1. Біздің достығымыз бен қарым-қатынасымыз біздің қалауымыз, рұқсатымызбен болады
2. Сыныптағы әрбір бала ойынан айтып қалуға құқылы және оны ашық айта алады. Оны ешкім жазаламайды, ұялтпайды.
3. Сыныпта әр бала сыныптасының жеке шекарасын сыйлайды. Сондықтан біз әрқашан рұқсат сұраймыз: «Бола ма? Сен қарсы емессің бе? Өтініш» т.б.
4. Әркім қалауынша дос таңдай алады. Бірақ сыныпта біз бәрімен араласамыз.
5. Біздің қарым-қатынасымыздың ешкімге зияны тимейді, ыңғайсыздық тудырмайды. Сондықтан біз бір-бірімізді жазаламаймыз, мазақтамаймыз.
6. Біз көмек сұрауға ұялмаймыз. Және қатты қиналғанда, барлық әдіс көмектеспегенде көмек сұраймыз.
7. Біз бірден әрекет етеміз және жағдай қиындағанша күтпейміз.
8. Біз сыныптастарымызға көмектесеміз.
9. Біз қателессек, кешірім сұраймыз.

ҚОЛ ҚОЯТЫН ОРЫН

